

Abonamentele
se faciu la Tipografia
Statului.

ARCHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEI.

Esse uă dată pe
septemână cu prețul
de 1 galbenă pe annu.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULUI JUSTIȚIEI, CULTELORŪ ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE.

Annulă I.

Redactor: B. PETRICEICU-HĂJDEŪ,

Annulă I.

ex-professor superior de istoriă și statistică, ex-bibliotecar, ex-membru alii Commissionii documentali.

No. 263.

Luck, 1388, genariu 27.

Vladislaŭ Jagello, regele Poloniei, garantă domnului moldovenescă Petru Mușatŭ, fratelui seŭ Romanŭ, și urmașilor lorŭ, usufructulŭ provinciei Halicz la casă de neplată a unui împrumutŭ de 4000 rubli de argintŭ italianŭ.

Textulŭ rusescŭ in *Akty Zapadnoi Rossii*, t. 1, p. 22. Unŭ d. Cristoforŭ Scribanŭ publică între alte alle sêlle uă traducere românescă a acestui documentŭ in *Uricarulŭ* d-lui Codrescu, t. 2, p. 65, dar într'unŭ modŭ forțe neexactŭ, ca totŭ ce se coprinde in *Uricarulŭ*, alle căruŭ documente se potŭ socoti ca și cândŭ n'arŭ fi, și pe care illŭ citămŭ in publicațiunea năstră numai astă singură dată.

Vladislaŭ, cu mila lui D-șeu regele Poloniei, eredele Litvaniei și allŭ Galiției, și *ospodarulŭ* (господарь) mai multorŭ alte țerre, facemŭ cunoscutŭ tuturorŭ cine va vedé acéstă carte, cumcă *gînerel*e și *amiculŭ nostru* Petru, *voevodulŭ Moldovei*, împrumutându-ne 4 mîie rubli de argintŭ italianŭ (фражьского серебра) pe timpŭ de 3 anni socotiți dela Lăsatulŭ Seculŭ de acum; noi ne obligămŭ către ellŭ, către *frate-seŭ Romanŭ*, și către copiii lorŭ, de a le întorce banii la terminŭ, cu condițiunea ca in casulŭ contrariu să *remănă lorŭ pentru acea sumă orașulŭ nostru Halicz cu p'ovincia*, pone la deplina soluțiune a datoriei din parte-ne; fiindŭ inse in sarcina lorŭ de a appera acellŭ orașŭ, cu dréptă credință, cu totă puterea și fără violență, contra năvăllirilorŭ dușmănesci, însciințându-ne și pe noi pentru ca să le adjutămŭ, deși chiarŭ cuccerirea acellui orașŭ d' către inemici nu ne va scuti de deplina plată a datoriei. Pentru țăriă amŭ poruncitŭ sigilhulŭ nostru etc. S'a scrisŭ cartea in anulŭ Măntuirŭ uă miiă trei sute optŭ deci și optŭ, in Luck, luni inaintea Lăsatulŭ de Secŭ duple ritulŭ rusescŭ.

No. 264.

Suceva, 1388, februarŭ 10.

Petru-vodă Mușatŭ, împrumutându regelu Vladislaŭ summa de 3000 rubli de argintŭ italianŭ, cere unŭ noŭ in scrisŭ in loculŭ cellui făcutŭ pe summa de 4000 rubli, și care i se dede mai nainte de numerarea banilorŭ.

Veți nota summarulŭ precedinte.

Către Vladislaŭ, cu mila lui D-șeu etc., *divă totă ânima închinăciune* din partea lui Petru, *voevodulŭ Moldovei*. Insciințămŭ pe bine-voitorŭ ta grațiă, cumcă summa de 3 mîie rubli de argintŭ italianŭ amŭ datŭ cunoscutulŭ boierŭ dela Varsavia, uă parte in Luck și apoi remășița in Suceva, *banŭ de aceiași greutate*. Fiindŭ inse summa intrégă aci in scrisă numai 3 mîie rubli de argintŭ italianŭ, érá in in scrisulŭ grației văstre figurându summa de patru mîie, de acea vè rugămŭ de a face unŭ altŭ in scrisŭ îndreptatŭ, totŭ sub sigiliulŭ regale, care adducându-ni-se noué, vomŭ inapoia adducătorulŭ pe acellŭ de mai nainte. Scrisŭ in Suceva, *luni in prima septemână a postulŭ, in anulŭ Măntuirŭ 1388.*

No. 265.

Basel, 1434, iulŭ 14.

Cardinalulŭ Julianŭ, legatŭ papalŭ in Germania, incuviințéază missionarilorŭ Minoritŭ de a celebra serviciulŭ divinŭ in ori-care locŭ retrasŭ in totŭ coprin-sulŭ Galiției și României.

Lătinesce in *Bankŭ, Milcovia*, t. 2, p. 26.

Julianŭ, cu îndurarea deescă diaconŭ-cardinale allŭ sântului Angelŭ și legatŭ allŭ scaunulŭ apostolicŭ in Germania, către in Cristŭ iubiți ai nostri religioși, fratele Ioanne, custodele custodiei de Leopole seŭ Lemberg și alți frați

conventuali din *ordinea Minorilor*, aşezaţi ori-
şi-unde în oraşele şi diocesele dela Leopole s^{eu}
Lemberg, din Premisia, dela Cameneţu, şi din Mol-
dova (Moldaviensem), salutare în D-zeu. Since-
rului amoru creştinescu allu vostru către noi şi
biserica Romană merită deplinu, ca dupre putin-
ţă să incuviinţăm cererile v^{ostre}, mai cu semă
pe acele izvorite din zelul religiosu, între cari
numerându-se şi ruga v^{ostre} actuala de a v^e
permite usul unu altar^u portatile (altare por-
tatile) pentru ca astu-feliu voi şi ai vostri, cu cuv-
nita reverinţă şi onore, să puteţi predica, a lăşi
creştinismul^u s^{eu} chiaru a aduna elemosine dela cre-
dincioşii căi locuescu în provinciile Gallicia şi Ro-
mânia (per provincias Russiae et Valachiae). fă-
ră amestec^u din partea schismaticilor^u, eretici-
lor^u şi altor^u păgânⁱ; de aceia, prin scrisore^a de
faţă, v^e accordăm^u facultatea de a servi liturgia
şi altele officie bisericesci în ori-care loc^u onest^u
de adunare, fără ca să fie cu vătămarea dreptului
altuⁱ şi celui canonic^u. Dat^u în Basilea, 14 iu-
liu, anul^u Mântuirii 1434, é^{ra} allu pontificatu-
lui papei Eugeniu IV anul^u allu patrula.

No. 266.

— (După 1475) (*) —

Arhitectul^u grec^u Theodor^u, sub priveghiarea pur-
calabului şi din ordinea lui Stefan^u cell^u mare, adau-
ge un^u nou^u turn^u şi un^u nou^u mur^u la fortificaţiunea
Cetăţii-albe.

Ceste duo inscripţiuni de mai jos^u s'au păstrat^u pone astăzi
pe remăşiţele vechilor^u tării^u alle Akkermanului, prima pe un^u turn^u
şi secunda pe un^u mur^u, descise de către d. Murzakiewicz în Efe-
meridele Societăţii anticuarie dela Odessa, t. 2, p. 431.

Textul^u pe turn^u:

ΤΕΛΟΣ ΕΛΛΑΒΝΗΘΕΛΑΩΗΧΟΣ
ΕΛΘΗΟΙΣΧΕΤΩΠΕΠΗΚΟΤΗ

Transcripţiunea:

Τέλος έλαβεν Θεία τό τείχος έλθη (ή χάρις) Ις. Χέ τω
πεποιηκότι!

Clădirea zidului sferşindu-se cu ajutorinl^u
lui D-zeu, pogorâ-ţi graţia, Jesu-Criste, asupra
ziditorului.

(*) În acest^u anul^u Cetatea-albă fu cuprinsă de către Turci şi a-
poi îndată redbundită de către Moldoveni, cari, prin urmare,
simţiau trebuinţa de a prveni un^u allu duoilea asedi^u din
partea păgânilor^u. Vezi Serra, Storia di Genova, t. 3, p. 249.
—Dingossi t. 2, p. 533— Urechia.

Textul^u pe mur^u:

ΑΕΥΕΙΣΤΥΤΑΥΤΥΤΟΤΘΕΟΛΩΡΤ . . .

ΙΣ ΧΣ
ΝΙΚΑ

× ΓΕΓΕΝΕΝ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΣΤΡΟΝ
ΕΠΙ ΤΕΝ ΟΥΡΕΒΕΣΤΑΤΑΝ ΑΥΦΕΝ
ΤΟΣΥΙΩΣΤΕΦΑΝΤΒΟΒΟΔΑ
ΚΕΛΙΑΤΤΜΑΓΙΣΤΡΟΣΤΗΣΑΦΕΝΤΙΑΣ
ΚΑΣΤΡΕΠΙΣΤΑΤΥ . . . × ΔΙΑΣΟ
ΣΟΝΑΠΟΚΤΝΑΤΝΩΝΤΥΑΥΣΤΟΚΕ

ΣΤΕ ΦΑΝ

Transcripţiunea:

„Αίσις τ^u δουλου τ^u Θεου Θεοδώρου . . . ΙΣ. ΧΡ.
„ΝΗΚΑ. † Γέγονεν τ^o παρόν κάστρον επί τ^u ευσεβιστά-
του αυφεντόσου Ιω. Στεφάνου βοσβόδα, και διά τ^u μαγι-
στρος τ^{ης} αφεντίας και τ^u κάστρον επιστάτου † Διάσοσον
από κινδύνων τ^{ων} δουλόων σου Θεοζόκε! Στέφαν.

† Ruga lui Theodor^u şerbul^u lui
D-zeu. † Jesu-Crist^u biruesce. † Acéstă cetate
s'a zidit^u în dillele pré-evlaviosului principe Ion^u
Stefan^u-vodă, prin îngrijirea magistrului provin-
ciei şi commendantului cetăţii † Mântuesce,
Maica Domnului, pe şerbul^u te^u (locul^u anul^u
nedescifrabile) pe Stefan^u!

No. 267.

Strassburg, 1513, martiu 12.

Prima hartă geografică a României, de Jacob^u
Essler şi Georgiu Ubelin, publicată pe un^u f^oie sub tit-
lul^u: „Tabula moderna Sarmatie sive Hungarie, Po-
lonie, Russie, Prussie et Valachie. E Ptolemeo Argent.
„1513.“

Acéstă nespusă raritate se află între mapele polone în Bi-
blioteca dela Dresden. Celebrul^u Lelwel a reproduc^u în *Geogra-
phie du moyen-âge*, Atlas, nr. 102, reducend^u proporţiunile dela 87
la 21, é^{ra} în test^u, t. 2, p. 157, presintă preciose detalie asupra
collecţiunii, din care ea face parte, şi allu căr^u titlu este: „Claudi
„Ptolemei viri alexandrini, mathematicae disciplinae philosophi doc-
tissimi, geographiae opus novissimā traductione e graecorum ar-
chetypis castigatissime pressum, caeteris ante Incubatorum multo
„prestantius, pro prima parte continens Claudii Ptolemaei geogra-
„phiam per octo libros etc.—pars secunda moderniorum lustrationum
„viginti tabulis, veluti supplementum quoddam antiquitatis obsoletae,
„suo loco, quae vel abstrusa, vel erronea videbantur resolutissime
„pandit: adnexo ad finem tractatu, sicuti lectu iucundissimo ita et
„utilissimo, de variis moribus et ritibus gentium, eorundemque ac
„localium nominum originibus; anno Christi opt. max. 1513, martii
„12 pressus hic Ptolemaeus, Argentinae, vigilantissima castigatione
„industriaque Joannis Schotti, urbis indigenae, in-folio.“ Harta Ro-

mâniei face parte din cele douăzeci ale supplementului. Localitățile cuprinse în ea sunt:

Valachia (Moldova):

F. Nester (Nistru).
 Stapenei (orașu lîngă Nistru, unde e Benderu).
 Moncastro (Akkermanu).
 Istropolis (Kilia, pe ustia Dunării, era mai susu unu lacu).
 Chetia (cam pe locul Galatiloru).
 Rodelia (Berladu?).
 Nemyegz (Nemtu).
 Zagania (Suceva).
 Moldania (Romanu?).
 Udristre (?).

Valachia magna (Terra-Romaneasca):

Brailavo (Braila, pe uă insula a Dunării).
 Trigoferum (Tergoviste).
 Daperla (?).
 Boza (Buzeu).
 Tatro (?).
 Nemoster (Argeșu?).
 Lacus marie de Danubio (Lacu mare? spre appusu dela Braila).

No. 268.

Cracovia, 1526, octombre 18.

Sigismundu I, regele Poloniei, accorda librarului cracovianu Florianu Ungler monopolulu decennale pentru vindarea hartiloru geografice edate de ellu și compuse de celebrulu istoricu polonu secretarul regesu Bernardu Wapowski, intre altele și mappa Moldovei (Valachiae), publicata intr'unu modu forte frumosu (ingeniosis formis et caracteribus), cu figure și imagini (variis picturis et imaginibus).

Documentulu intregu e publicatu in *Rastawnecki, Mappografia dawnej Polski*, Warsz., 1846, p. 11. Editorulu marturisese, ca nemine din istoriciu polonu n'au pututu descoperi veri-una din hartile geografice alle lui Wapowski, affara numai de acea a Ungariei, publicata deja in 1528.

No. 269.

— 1561—1563 —

Ionu Loewenklaun seu Leunclavius povestese despre aventurile și mortea lui Despota-voda, pe care illu cunnoscuse in persona, și despre nestabilitatea ulterioiloru domni moldovenesci: Demetriu Wiszniewiecki, Stefanu Tomșa, Alessandru Lopușnenulu, Bogdanu, Ionașco cellu Cumplitu și Petru cellu Schiopu.

Cuvintele lui Loewenklaun, forte prețioase ca alle unu contimporanu, ba câte-ua-dată și marturu ocularu, sunt estrasse din *Annales Sultanorum Osmanidarum*, Francof., 1595, fol., p. 58—59. Cartea fiindu rara, reproducem și testulu originale.

Anno DCCCCLXVII Jacobus quidam natione Graecus, qui et Heraclidis et Basilici cognomen usurpans, ab antiquis Valachiae regulis genus suum repetebat, seque insularum in Aegeo, Sami Despotam, Pari Marchettium sive Marchionem vocabat, apud quosdam Poloniae proceres, quibus innotuerat, tantum efficere potuit: uti complurium corrogatis auxiliis, inter quos principes erant Albertus Lascus, Philippovius, Lassocius, in Moldaviam armata manu deduceretur. Erat tum eius regionis princeps, cum titulo Despotae, Alexander, ob inauditam quamdam immanitatem erga suos infamis. Hunc numeroso instructum exercitu, Lascus, longe copiis impar, fundit, fugat Moldaviae regno pellit; totamque ditionem, armis domitam, Jacobo possidendam tradit. Victus praelio fuit tyrannus Alexander die XVIII Novembris. Jacobus Moldaviae Despota factus, profusus apud Portam largitionibus, a sultano Soleimane impetravit, ut in occupato principatu pro more confirmaretur.

Anno DCCCCLXIX Jacobus Despota suis a Valachis, hominibus improbis, fraude circumventus, ut elabi non posset, die V Novembris occiditur. Hoc memorabile, quod moriendum sibi videns, nullum abiecti animi signum dedit: sed indutus amictu regio, vultu intrepido, oratione libera, bene recteque gestam ab se rempublicam, multaque singularia beneficia Valachis suis exprobravit, Deum precatus vindicem, uti perfidiam et ingratitude barbarae gentis ulcisceretur. Equidem adolescens hominem vidi et novi, prius quam in Poloniam proficisceretur. Vultu praeditus erat liberali, statura non magna, robusto tamen nervosoque corpore, capillo nigro, lingua diserta. Rebus in omnibus quamdam prae se ferebat dignitatem. Norat sane quam eleganter graece, latine, italice, gallice. Commemorari et alia de hoc possent, quibus supersedendum, quod huius non sunt loci. Quod autem inprimis huc pertinet, quando nulli sunt in orbe barbari Valachis inconstantiores erga dominos suos, quos frequenter et temere mutant: liber heic subiicere

quam multos paucis annis Jacobus hic Despota successores habuerit. Quippe statim ab eius interitu, vocatus a Valachis Dux Demetrius Visnovicius, Soleimani Constantinopolim vinetus ad certam necem mittitur. Eius loco Thomsa princeps a factiosis salutatur. Is quum perexiguo tempore rem Valacham administrasset, ab Alexandro jam reverso expellitur, et in Rossiam profugus, Sigismundi Augusti Poloniae regis iussu ad Podoliae Leontopolim capite plectitur. Alexandro reduci, postquam rebus humanis exemptus fuisset, successit filius Bogdanus; Bogdano Ivonia, qui se Stephani quondam Vaivodae filium ex concubina perhibebat. Ivonia (sic Ioannem ipsi vocant), quum iniqua petentibus Turcis denegasset, adiunctoque sibi non magno Polonorum equitum militumque numero, nec contemnendis suorum coactis copiis, nimis grave barbarorum iugum excutere conaretur: a fidelissimis sibi creditis proditus, qui missi fuerant, ut a transiectione Danubii Turcos arcerent, indignam magnanimitate sua mortem oppetiit. Ei Petrus, alterius Valachiae principis frater, faventibus Turcis suffectus fuit.

In anulū 1561 unū Grecū, numitū Iacobū, care, dāndu-și porecla de Eracleide și de Basilicū, pretindea a fi din nēmuli vechilorū domni romāni, și se intitula Despota Samosului și marchesū allū Parosului, duo insule in Marea-Egeā; intrāndū in legătura cu mai mulți nobili poloni și reușindū prin rugăminti de a căpetia de la ei adjutorie de oște, sub commanda lui Albertū Laski, Filipowski și Lasocki, fu introdusū in Moldova, unde domnia, cu titulu de Despotă, Alessandru-vodă, uritū suppușilorū sei pentru neauđita-i cruđime. Deși oștea moldovenesă era fără allăturare mai numeroasă, totuși Laski invinse, fugări și allungă din țerră pe Alessandru-vodă și, cupprindēndū tōtă Moldova, o dade in stăpānirea lui Iacobū. *Diāa victoriei fu 18 noiembrie.* Devenindū despotū allū Moldovei, Iacobū orbi Porta ottomană prin daruri, și debāndi apoi dela sultanulū Soleimani obicinuita confirmatiune domnescă.

In anulū 1563 noiembrie 5, Iacobū Despota fu viclenesce prinsū in cursă și ucisū de către mișei Romāni. E de observatū că, vedēndu-

se in facia morțū, ellū nu desmīnți prin cellū mai micū semnū mārimea ānimei selle, ci investmētatū in haime regesci, cu fruntea curagiōsă, cu vorbă limpede, susținea spre mustrarea Romānilorū, că le-a fostū domnū bunū și dreptū, dela care le-a venitū multū bine, și chiamā resbunarea lui D-đeu āsupra perfidiei și ingratiudinii barbarilorū uciđași. *In junia mea avū occasiunea de a-lū cunosce in persōnă, mai'nainte de mergerea sea in Polonia: era inzestratū cu uā figură nobile, statură de miđū-locū, inse robustă și nervōsă, pērū negru, limbă vorbarețā. Purtarea sea se caracteriza in tōte prin uā deosebită majestate. Vorbă cu multă eleganță grecesce, lătinesce, franțusesce și italiene-sce. Așū mai putē spune mai multe altele despre ellū, dară nu e aice loculū. Vomū memora cu acēstă occasiune numai atāta, că dēntre toți barbari pe fēta globuluī, Romāni sunt cei mai necredincioși către domni lorū, pe cari îi schimbā nencetatū și fără causă, precum se pōte judeca, bună oră, depre următorulū șirū allū successorilorū lui Iacobū Despota, străcurați in cursū de veri-uā căți-va anni. Invitatū la domniā in datā dupā mōrtea acēstui principe, ducele Demetriū Wiszniewiecki fu trimisū in ferre către Soleimanū la Constantinopole pentru peire sigurā. Tomșa, pe care își allesserā rescullații, dupā uā administratiune de căte-va đille, fu allungatū de către Alessandru-vodă, revenitū in Moldova; fugi in Galitiā și fu descapitatū in Leopole din ordinea regelū polonū Sigismundū-Augustū. Dupā mōrtea lui Alessandru urmā fiū-seū Bogdanū, erā acēstui-a urmā Ionū, care se đicea fiū din flori allū unū Stefanū-vodă. Ionū (așa numescū Romāni pe Ioane) refusandū nedreptele cereri ale Turcilorū și stringēndū uā oște puternică, către care adause veri-uā căți-va Poloni căllări și pedestri, se incercă cu multă bărbătiā de a scutura jugulū păgānilorū: dară fu trādatū de către cei mai credincioși ai sei, insārcinați cu respingerea dușmanilorū dela trecătōria Dunării, și suferi uā mōrte, pe care nu merita vitejia lui. Apoi Turciū îi pusserā urmașū pe Petru, fratele domnului muntenescū.*

No. 270.

Iasi, 1595, maii 11, hartia.

Stefanü-vodä (Resvanü?) recomandä tuturorü starostilorü, scutarilorü, desegubinarilorü, globasilorü si altorü impiegaşi mai allesü din judeţulü Kigheciulü, de a nu călca prerogativa satelorü monastirii Tazläü in urmätöriele: 1, rescumpërarea muncëi prin bani; 2, apropiatiunea pripaşurilorü, duşegubinelorü si glöbelorü.

Archiva Statulü.

† ІѠ СТЕФАНЪ ВОЕВОДА БОЖІЮ ЕТС. ПИШЕМ СЛОУГАМ НАШИМ РАБОТНИКОМЪ УТ ВОЛОСТИ КИГЕЧКОМЪ. ДАЕМЪ ВАМЪ ЗНАТИ. БО ЖАЛОВААНСЕ ГОСПОДСТВОМИ. МОЛЕННИКИ НАШИ КАЛВЕРИ УТ МОНАСТІРЪ ТАЗЛАЗЪ. НА ВАС И КАЗАЛИ. АЖ ИМАЮТЪ ТАМЪ ЕДНО СЕЛО НА ИМѢ ТЪТЪРЪНИ. А ВИ НЕ ВЪЗМАНТЕ УТ НИХЪ ПИНѢЗИ. ИЗЪ ПОСНѢНТЕ ИХЪ СЪ РАБОТЪ РОЖИТИ. ПРОТОЖЪ ІАКО ОУЗРИТЕ СЕС ЛИСТЪ ГОСПОДСТВАМИ. А ВИ ВЪЗНИМАНТЕ УТ НИХЪ ПИНѢЗИ УТ РАБОТЪ. КАКО. ЕСТЪ ВАМЪ ДАДЪ ПОУЧЕНІЕ. И ТАКОЖЪ ВИ СТАРОСТЕ И СКОУТАРЕВЕ И ДЕШІВЪСКИНАРИ И ГЛОБНИКИ. ДАЕМЪ ВАМЪ ЗНАТИ ЕРЕ И НА ВАС ЖАЛОВААНСЕ КАЛВЕРИ. АЖ ЕДИЦИ ПРИПАШИЛИ ДЕШІВЪСКИНИ ИЛИ ГЛОБ ОУЧИНѢНТСА ВЪ ИХЪ СЕЛОВЕ. А ВИ ИХЪ ВЪЗНИМАНТЕ. ТОГЪ РАДІ ІАКО ОУЗРИТЕ СЕС ЛИСТЪ ГОСПОДСТВАМИ. А ВИ ДА ИМАНТЕ ЛИШНТЕ ВЪСИ ГЛОБЪ ЕДИЦИ БЪДЕТЪ ВЪ ИХЪ СЕЛОВЕ. ЗАНЕЖЕ ГОСПОДСТВОМИ СЧИНІХЪМЪ ИМЪ И ЛИСТЪ УТ ГОСПОДСТВАМИ. СЪ МАЛОЮ ПЕЧАТЪ. КАКО ДА БЪДЕТЪ ВЪСИ ПРИПАШЪ И ДЕШІВЪГОУБІНІ И ГЛОБИ МОНАСТІРСКИХЪ. ЧТО БЪДЕТЪ ВЪ ИХЪ СЕЛОВЕ. ТАКЪ ДА ЗНАЕТЕ. ИНАКЪ НЕ СЧИНІТЕ. ПИСЪ ІАКЪ ВЛѢТЪ ІЗРГЪ МАІ ИІ † ГОСПОДИНЪ РЕЧЕ. † АЛЕКСА ЛОГОФЕТЪ СЧ. † БОРЧА.

† Ionü Stefanü vodä etc. scrimü slugelorü nöstre lucrätorie in judeţulü Kigheciulü, däduvä scire despre tänguirea rugätorilorü nostri călugëri din monastirea Tazläü in privinţa unui satü allü lorü de acollo anume Tätärenii, dela care satü, in locü de a lua bani, precum vi s'a făcutü regula, voi cereşi munca in naturä, cea ce sä nu mai faceşi; de asemenea şi voi căşi sunteşi starosti, scutari (sic), duşegubinari şi globaşi, sä scişi cumcă şi asupra-vë ne-a venitü tänguirea, pentru că nu läsaşi in folosulü inşilorü călugëri, precum le-amü accordat'o domnia mea prin deosebini crisovä sub sigiliulü cellü micü, töte pripaşurile, duşegubinele şi glöbele căte s'arü in templä in satële lorü; cea ce sä nu mai faceşi. Aşa sä scişi şi altü-felü sä nu fie. Iasi, 7103, maiu 11. (Pecete de ännellü) † Domnulü a şiisü. † Alexa logofëtü a invëtätü. † Borcea.

No. 271.

Inscripţiunea de pe crucea de lemnü, däruitä mitropolitulü Teofanü, mai in urmă patriarcü allü Ierusalimei, de către dömnä Nëga, care se numesce „reginä” Terrei-Romänesci.

Acëstä cruce se păstrează in monastirea numită Obitel Bratskaia in Kiev. E făcutä din ciparisü, încadratä in argintü si ornatä cu aurü si cu petricelle. Lungimea este ce-va peste un jumätate de cotü. Pe lemnü sunt sculptate 32 de imagini din Scripture, fără multä artä. Inscripţiunea reproducä aici, se aflä pe mänunchialü de argintü allü crucii.

Textulü:

† СВЪКРОТЪ ДРЪВНО СЪТВОРИ БОГОМЪ ВЪЖДЕЛЪНОМЪ КУРСЪ ФЕОФАНЪ МИТРОПОЛИТЪ ПОКОИННАГО ГОРА: †† И ОУКРАСИ Е СЪ ЗЛАТОМЪ БОГОРАЧИТЕЛНАА ЦАРИЦА ВЛАШКОИ ЗЕМЛИ ГОСПОЖДА НѢГА ВЪ ПАМЯТЪ СЕБѢ И РОДИТЕЛЕМЪ ЕЖЪ ЛѢТЪ ІЗРГЪ

Transcripţiunea:

† СЪ КРЕСТЪ ДРЪВНО СЪТВОРИ БОГОМЪ ВЪЖДЕЛЪНОМЪ КУРСЪ ФЕОФАНЪ МИТРОПОЛИТЪ ПОКОИННАГО (ПОКЛОИНАГО?) ВЪ СВѢТЛА ГОРА †† И ОУКРАСИ Е СЪ ЗЛАТОМЪ БОГОРАЧИТЕЛНАА ЦАРИЦА ВЛАШКОИ ЗЕМЛИ ГОСПОЖДА НѢГА ВЪ ПАМЯТЪ СЕБѢ И РОДИТЕЛЕМЪ ЕЖЪ ЛѢТЪ ІЗРГЪ

Acëstä cruce de lemnü, in darü (pokloinnaго) pentru de D-deü iubitulü kyr Teofanü mitropolitü, se făcu in Sântulü Munte, şi se impodobü cu aurü de către de D-deü ingrigitorä reginä a Terrei-Romänesci dömnä Nëga, in memoria şi părinţilorü seî, in anulü 7108.

No. 272.

Iasi, 1620, martii 15, hartia.

Estractü officiale din registrele municipalitätii iasene assupra trecerii unei case in uliţa unгуресcă dela logofëtulü Vitoltü către vorniculü Nicorişa.

Archiva Statulü.

ВЛѢТЪ ІЗРКИ МѢСІЦА МАРТЪ ЕІ.

† При дни благочистнвомъ. и Христоуленкомъ господннъ наш ІѠ Гашипар воевода божію етс. и при дни Глегорчѣ Лапти акрѣ и сѣ дванадесѣтъ пѣргаре. оже придошѣ прѣдъ нами панъ Витолтъ логофетникимъ непонѣженъ етс. и продалъ свои правѣ итнинне и дѣдинне. едни домове и сѣ вѣс мѣстъ колко естъ окрѣстъ еі утъ замцъ шневрѣскъ межъ Мухаръ. раді къ за таларѣ. и вѣстаршесѣ вѣра пана Никорѣцъ се-

ЛИКІИ ДВОРНИК ВІШНЕИ ЗЕМЛИ. И СЪ СВОЕ КНѢЖИИЪ И
КЪПОВАЛ ТИХЪ ДОМОВЕ etc. А МИ НАПИСАХУМЪ ВЪ КАТАС-
ТИХЪ СРАШІАКОМЪ. ПО ВЪИЧАЮ УТЪ СТАРАГО ДНИ. ПОТЪМЪ
СЪТВОРИХУМЪ И ЛІСТЪМЪ НАШЪ ІАКО ДА БЪДЕТЪ ЗА ВЪРЪЗ
И ПРИЛОЖИХОМЪ ИХЪ ПЕЧАТЪ СРАШІМЪ СЕДѢТЕЛ-
СТВОВАНІЕ ЛЮДМИ ДОБРИ ПО ИМЕ ЛАЗОРЪ ШЕТРАРЪ И МИ-
ХЪИАНСКЪА ДВОРНИКЪ И СЕМИИИИ КОМИСЪ И МАКРИ.

Annulū 7128, luna martiū in 15.

† *In zilele cuviosului domnū allū nostru Ionū Gasparū-vodă cu mila lui D-zeū etc. și in zilele lui Glegorcea Lapte-acru cu 12 purgari, venindū inaintea noastră panulū Vitoltū logofetū de bună voiă a vindutū a sea dreptă ocină și moșiă, uă casă cu totū loculū impregiurașū in ulița ungu-réscă lóngă Mihăiū dreptū 20 taleri, care casă a cumperat'o panulū Nicoriță mare-vornicū de țerra de susū cu nevēsta sea; decī noi, inscriindū transacțiunea in catastihulū orașului Iașū, dupre obiceiulū vechiū, deliberămū totū-d'ua-datā acētā scrisore a noastră de incredințare, sub sigiliulū orașului, fiindū fētā omenī bunī anume Lazorū șetrarū, Mihăilescu vornicū, Simion comisū, și Macr i (Pecete)*

No. 273 (*).

Iașū, 1669, iulū 15, hărtiă.

Soborulū monastirii Golia mărturisese modulū, in care marele vameșū Cristea, fratele lui Duca-vodă și so-crulū neguțitorulū Arsenie, a rescumperatū din mânele cumperătorilorū de altā familiă, dreptū 450 lei bătūți, optū dughene in ulița Chervăsăriei, cari fuseseră mai nainte alle neguțitorulū Arsenie.

Archiva Statului.

(L. S.)

† Ermonah egumen Macarie și cu tot so-borul dela svānta mănăstire dela Golai scriem etc. pentru rāndul a nește dughēne dēici din tārġ din Iași optū dughēne ce sāntu pre ulița Kervă-săriei, care dughēne sāntu lāngă dughēnile lui Ionașco Beneșcul ciau fostu vātav de temnițe și

(*) Numerulū cellū mare de documente romānesci publicate pone acum intocmai cu ortografia lorū cirillică fiindū de adjunsū, ne permittemū de acum inainte de a recurge la transcripțiunea latină a ulterioarelorū documente romānesci, conservāndū totuși cu strictețā spiritulū și chiarū defectele ortografiei originall.

inaintea Picioragăi, și acēste dughēne aū fostu daanie lui Simion Tătarul dela Arsenie neguță-toriul carile au fostu socru dumisale giupānului Crăstii vamășului celui mare, și lēu fostu daat daanie lui Simion Tătarul, căci lau luat de lau șānut ficior de suflet, iar Istratie ficiorul lui Si-mion Tătarul lēu fost vāndut lui Macsān prōe-gumenul, însă numai giumātate au fost vāndut, iar giumātate au fostu daat la svānta mănăstire pentru sufletul pārinților lui iar aici la noi la svānta mănăstire la Golai, dupā acēe eu Macarie etc. am fostu vāndut noi intāi toate dughēnele Paraschivei ciau fostu cāmānar, iar acmu dūmnē-lui giupānul Crăstē vameșul cel mare fratele mă-riei sale domnu nostru Ducāi vodă, vāldāndū cā sau vāndut acēste dughēne la alți oameni streini, și netāmplāndusā dūmnēlu etc. aici in țarā, nau vrut săș lase moșiā socrusāu carē au fost a lui Arsenie neguțătorulū să fie vāndutā altor oameni streini, ciau socotit dūmnēlui și sau tocmit cu noi, și noi etc. iam vāndut dumisale toate acē-stē dughēni etc. dreptu patru sute de lei bātūți toți bani gata, căci au fostu dumisale dirēptā o-cină și moșiē etc. și acīa bani cīam luat dela dūmnēlui vameșul Crăstē noi iam daat dēm cum-părat loc iar svētii mănăstiri de am lārgit locul kervăsăriei carē noi o am făcut de iznoavā ker-văsărie noi, și au plătit dūmnēlui vamășul Cră-stē și cheltuiala toatā Paraschivei ciau fost cā-mānar, datuiāu 50 de lei bātūți etc. denainte a mulți etc. anume Crăstē și Alexandru starostii de neguțatori, și Iorga ciau fostu vameș, și Temelie ciau fostu staroste la Putnaa (sic), și Iane Co-pan ciau fostu staroste de neguțatori, și David ciau fostu iar etc., și Drosē ciau fostu staroste de blānari, și Enachie ficiorul Dimei neguțătorul, și Mihăilachie blānariul ficiorul mascăriciului, și Man-ta schimbătoriul, și Mihăilachie schimbătoriul, și Necula Grădinā neguțătorul, și Adam neguțăto-riul fratele lui David, și mulți etc. ca să fie du-misale giupānului Crăstii vamășului fratele măriei sale domnu nostru Ducāi vodă dirēptā ocină etc. & Іасохъ вѣтвъ ізроръ мѣсцица юа еі дні (Urmēzā tō-te iscāliturele in grecesce).

N-rii 274 și 275.

Impresiunile a două călători, un Turc și un Englez, trecându prin Moldova în aceia-și direcțiune în anul 1763-64.

No. 274.

— 1763, august. —

Diarul călătoriei ministrului turcesc Resmi-Ahmed-efendi de-a-lungul Moldovei, dela Galați pona la Hotin, cu uă descrițiune specială a Iașilor.

S'a publicat turcesc în cronică lu Vasyl-efendi, ță în traducerea polonă în *Senkowski, Collectanea z dziejopisów tureckich, t. 2.*

... Purcedându din Galați, adjunsei în a treia zi la Iași, capitala Moldovei. Aci pentru oștei illuștri și pentru trimișii Innaltei Porți este destinat în partea sudică a orașului un palat numit *Frumosa, pe malul unui încântător lac, ce ne adduse ore-cum a-minte splendidele peisagie alle Lacului-albastru seŭ Ghioc-su în Anatolia.*

Trebuința repaosului și ore-carî affaceri mă reținură două septemane în Iași.

Acest oraș se află sub 45° de latitudine nordică, lungindu-se dela resăritu spre appus pe un brîu de pământ, ce se înalță între albiele Siretului și a Prutului; ță despre sudu illu încungioră un riulet.

Forma Iașilor este de uă lungime desproporționată, pozițiunea locului mlăstinosă și insalubre; centrul e ocupat prin palatul domnesc și uă semă de case de pĕtră, ță remășița se compune din bordeie țărănesci de lemn accoperite cu paiă.

Afară din oraș se află două mari monastiri, Galata și Cetățuia, zidite pe deluri și întărite, ca și palatul domnesc, cu un rëndu de mur, inchipuind astu-fel uă speciă de casteluri, din cari n'arū fi peste puțină de a respinge asediul brăscelor seŭ viermilor.

Ambele monastiri sunt incinse de grădine și plantațiuni, ță pericul ce curge sub Galata e celebru prin limpeditatea undelor și prin vioșia malurilor seŭle.

Fluviul Siret, menționat mai sus, care se vĕrsă în Dunăre între Galați și Braila, precum și Prutul, care se vĕrsă totu în Dunăre lōngă Tumarū în Bugiac, sĕrvesc locuitorilor

Moldovei pentru transportul lemnelor pona la Galați, de unde se imbarcă și se espedesc la Constantinopole.

Părăsind Iași, în două zile sosii la Prut și la 25 a lunei seferu (23 august) mă oprii în Hotin.

Acĕstă cetate, pe malul Nistrului, dupre tradițiunea locale dateză fără intrerumpere din timpul lui Cristu; pozițiunea e solidă, ță fortereța se pōte asmena cu Rumeli-hysary de lōngă Constantinopole.

Hotinul, ca hotar și bulevard allu Moldovei în feța Poloniei, se afla neștrămutat sub stăpânirea și apperarea domnilor moldovenesci, pona ce cădu în mânele Polonilor prin trădarea nimernicului numit Gasparu-vodă în anul hegirei 1026 (1617) și fu redobunit prin tractat după uă espressă expedițiune a sultanului Osman II în 1030 (1621). Unu annu după expedițiunea contra Cămeniței Hotinul încăpu ță în stăpânirea Polonilor, dar peste unu annu, în 1085 (1674), fu redobunit și reintărit într'unu modu formidabile. În 1132 (1711), după ce țarul muscălescă năvallise în Moldova și fuse invinsu de către oștea ottomană, se simți trebuința de a assigura pentru viitoru acĕstă fruntăria: *unu castellu fu rădicat în partea sudică a cetăți, castellulu cellu vechu deveni arsenalu, avēndu unu numeru indestullătoru de tunuri și alte munizioni; ță judefulu de'mpregiuru cu tergușorele și batele fu prefăcutu în sangiacat, din alle căru venituru se întrețnea garnizōnea fortereței, sub comanda unu viziru și căte-uă dată a unu pașă mai de jos.*

Astăzi Hotinul este unu orașu poporos și bine edificat, în mișu-locul grădinelor și plantațiilor, sub 49° de latitudine nordică.

No. 275.

— 1764, ianu 4-13. —

Diarul călătoriei lordului Baltimore de-a-lungul Moldovei, dela Galați pona la Hotin, cu uă descrițiune specială a Iașilor.

Acestu curios și rar opusculu imi este cunoscutu dupre uă traducere moscovită nu mai puțin rară intitulată: "Puteșastrie lorda Baltimura," Petersburg., 1776, in-8. Uă a două edițiune, totu în Petersburg și in-8, este din 1778. Traducătorul Sergiu Plesceev șice, că a avutu ellu singuru ocasiunea de a verifica la feța locurilor vĕșcitatea călătorului englez.

. . . . La 4 iuniu, într'a-murgul, trecurăm Du-nărea in duo mari vase, cu trăsurile și caii no-stri, și ne oprirăm pentru uă și întrégă in ter-gușorul Galații.

La 6 iuniu urmarăm drumul pône la sa-tul Puțenii prin nesce întinse câmpie nelucrate, accoperite pe de uă parte cu uă pășune de in-nățimea omului, érá pe de altă parte cu stoluri de locuste, cari nimiciău nu numai gráne, ci ori-ce felii de vegetațiune. A dua și séra adjunse-răm la Berladu și a treia și la Vasluiu, duo să-race tergușore, incongiurate din tôte părțile de pă-ménturi nelucrate, deși calitatea lor e pré-bună și lesne s'arú puté perfecționa prin cultură.

După ce plecarăm din Vasluiu, drumul fi-înd de totu stricatú prin uă necontentă plóia, abia pe la mieđulú noptii puturăm resbatte prin miđú-loculú codrilorú și abia deminéța sosirămú la Iași, capitala Moldovei, muiați de noroiu.

Dela Galați pône la Iași sunt 35 óre, éru delá Constantinopole 185 óre.

In Iași numai ulițele cele mari aú poduri de lemnú, celle-l'alte fiindú lăsate fără nici uă îngrijire.

Casele, pentru cea mai mare parte, sunt nesce bordeie câte cu unu apartamentú, turtite la pá-méntú și nude, puținú differindú de acelle de prin sate; cu escepțiunea casei domnesci și alle cătorú-va boieri mari, cu curți îngrădite cu ziduri de pé-tră și cu turnuri.

Intr'ua asemenea căsuță fui silitú de a má-né și eú, dar abia începui a dormita, cum uă bi-voliță, legată lóngă păretele bordeiului, căutându pe semne hrană, după ce isprăvisé tótá paia ce servia dreptú accopereméntú, își véri capulú in patulú meú, făcendu-me să sarú din asternutú, cupprinsú de uă spaímă mortale. Nu era chipú de a mai adormi, cu atâtú mai vertosú, că sim-țiamú furmicându in giurulú meú feliu de feliu de insecte și dihanie.

Mé mutái dérá într'ua mică monăstire pa-pieasă a sântului Antoniu Padovanulú, ai căruí călugéri ne dederá hrană și vinú locale, ce se vin-de aici câte trei denghi russesci uă sticlă. După prândú începurămú uă conversațiune despre poe-sia in genere și poeții cei mari englesi in parte; dérá călugerii zămbiaú cu neîncredere, susținendú ne-

aptitudinea poetică a unei limbe atâtú de gros-siere ca acea englesă. Unú din ei vorbiaú gre-cesce, russesce, lătinesce și itahenesce, inse erau de totú ignoranți in geografía, încátú ne întrebaú dé-că Anglia se cupprinde in Londra séu Londra in Anglia? Unulú din ei, anume Luca Massalitu, imi dede următória notiță despre monastirile și biseri-cele capitalei:

1. Catedrala séu metropolia.
2. Monastiri ortodosse bărbătesci 13 și fe-mească 1.
3. Monastire papistașá 1.
4. Biserice ortodosse 15.
5. Monastiri séu biserice armenesci 2.
6. Sinagógă ovréscă 1.

Locuitorii Iașilorú, affará de Moldoveni, sunt Ovreii, Armenii, Greci și Țigani. Numerulú ca-selorú e pone la 2000. Pe lóngă astea mai sunt bazaruri séu prăvăllie de pétrá séu de lemnú, in cari se vindú mărfuri, adduse din Italia, Germa-nia, Turcia, Russia și Polonia.

Din edificie publice unulú din celle mai in-teresanți e baia de pétrá, de forma ovale, cu uă despărțire pentru bărbați și uă altă pentru femeie, și care funcțiunează in tôte zilele afará de serbătórie.

Orașulú e incungíuratú de grădine și viie.

Riulețulú numitú Bahluiu servesce numai pentru spellarea rufelorú, éró apa de béutú se ad-duce din munți prin olane.

Moldovencele sunt fórte voluptóse, și de uă amabilitate estremă pentru toți, fie páménteni séu străini, mai cu sémă in favorulú banilorú séu allú darurilorú.

La a treia și plecândú din Iași, adjunserămú la satulú Taború, in distanță de 9 óre; de aci, la 12 iuniu, sosirămú in tergușorulú Stefanescii, după unú drumú de 6 óre; a dua și deminé-ța trecurămú Prutulú pe uă barcă fórte rea și periculósă. Dela Prutu pone la Nistru veđurămú uă mulțime de sate turcesci pré-sărace, ca și a-celle din Bulgaria, pone ce adjunserămú in fine spre séra la cetatea turcésă Hotinú, in distanță de 23 óre . . .